

'Ik sta achter maatregelen Q-koorts'

Q-koorts is op zijn retour. Vaccineren van geiten en schapen blijkt goed te werken: minder verwerpers en daardoor minder besmettingen bij mensen. Dr. Piet Vellema vindt de aanpak van de ziekte daarom de juiste. Natuurlijk is er kennis achteraf, maar Vellema zegt achter de maatregelen te kunnen staan.

Als dierenarts van de Gezondheidsdienst voor Dieren was dr. Piet Vellema al in 2005 betrokken bij de eerste uitbraken van Q-koorts. Dus al twee jaar voordat bleek dat ook mensen besmet raakten. Hectische jaren volgden, waarin sinds 2008 Vellema's agenda werd beheerst door Q-koorts. Hij is lid van het Outbreak Management Team en het Deskundigenberaad, op persoonlijke titel om vrijuit te kunnen werken. Het eerste adviseert de ministers, het tweede is er vooral voor het leveren van kennis.

Jarenlang was het Q-koorts voor en Q-koorts na. Vellema was vaak onbereikbaar, zeker voor de pers. Q-koorts lag gevoelig. Het aantal humane patiënten groeide naar enkele duizenden, de ministers van Landbouw en Volksgezondheid móesten maatregelen nemen, maar nog nooit en nergens in de wereld was er een vergelijkbare Q-koortsuitbraak. Er waren meer vragen dan antwoorden. En er was vrijwel geen vaccin. Pas sinds de grootschalige vaccinaties van geiten en schapen is de ziekte op zijn retour. Vellema heeft nu wel tijd voor een gesprek.

DR. PIET VELLEMA

FUNCTIES:

- Dierenarts en specialist kleine herkauwers bij de Gezondheidsdienst voor Dieren
- Lid van het Outbreak Management Team Q-koorts
- Lid van het Deskundigenberaad Q-koorts

Heeft u zich de afgelopen jaren ook nog met andere zaken beziggehouden dan met Q-koorts? Kwamen andere werkzaamheden niet in de knel?

“Nee, niet in de knel. In 2007 stond blauwtong nog op de eerste plaats en Q-koorts op de tweede. Vanaf 2008 stond Q-koorts op nummer één en blauwtong op twee, met daarnaast nog andere zaken van kleine herkauwers. Sinds oktober vorig jaar ebt Q-koorts wel wat weg.”

U wilde in die jaren geen interviews. Waarom niet?

“Dat hebben we in het begin zo afgesproken. Elk woord kon een tegenreactie opleveren. Er waren mensen die zeiden: die veterinairen onderschatten het probleem. Daarom zijn we terughoudend met de media omgegaan. In de laatste jaren van het scrapiebestrijdingsprogramma hebben we geleerd dat wat je zegt zó veel reactie kan geven.

Er was niet alleen stilte. We hebben meegewerkt aan een uitzending van Zembla. Pff, wat was die slecht, zeg. Ze wilden alleen maar horen wat ze zelf hadden bedacht.”

Was die stilte er, omdat Q-koorts heel erg vervelend was en erg gevoelig lag?

“Dat klopt ook wel. Eind 2007 waren er in Herpen 160 tot 170 humane patiënten. Dat was zo apart. We wisten echt niet wat in 2008 zou gaan gebeuren. In de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw is veel onderzoek gedaan onder mensen. In stedelijke gebieden was 25 tot 30 procent in aanraking gekomen met de bacterie en onder veehouders en dierenartsen was dat 70 tot 80 procent. Maar toen de ziekte in 2007 in Brabant uitbrak, was die seropositiviteit bij de burgers gezakt naar 2,4 procent, maar niet bij veehouders en dierenartsen. In die tussenliggende jaren moet er dus iets zijn gebeurd, waardoor de seropositiviteit onder de gewone bevolking zo is gezakt. Die mensen waren zeer gevoelig voor Q-koorts geworden. Ook bij schapen en geiten was in 2008 de besmettingsgraad zeer laag, dus ook daar was sprake van populaties die heel gevoelig waren geworden. Daardoor kon Q-koorts exploderen. Maar we hadden zo veel vragen. Waarom raakten de mensen in het westen van Noord-Brabant niet besmet? De Q-koortsbacterie kwam daar immers ook

voor. En waarom duurde het vaak zo lang voordat de humane gevallen werden opgemerkt? Dit was zo uniek in de wereld. Het ging zo anders dan we verwachtten.

En als dieren de bron zijn van ellende bij de mens, heb je een probleem. Dat is duidelijk. Na 170 patiënten in 2007 en duizend in 2008 kwam 2009 er nog eens overheen met ruim 2.300 patiënten.”

Was er strijd tussen de ‘humanen’ en de ‘veterinairen’?

“In het Outbreak Management Team, het Deskundigenberaad en de onderzoeksgroepen hebben we het goed met elkaar kunnen vinden. In de politiek was er wel spanning. De GGD’s kregen met veel patiënten te maken en konden moeilijk verteren dat er niet harder werd ingegrepen. Daar komt bij dat de veterinaire wereld amper communiceerde. De humane wel. Daardoor leek het naar buiten toe dat er verdeeldheid was.”

‘In 2010 is serieus een fokverbod overwogen voor bedrijven die niet geënt konden worden’

Was er niet veel te veel emotie?

“Niet in de gremia die ik noemde. We waren echt goed bezig. Daar heb ik een goed gevoel aan overgehouden. Natuurlijk kregen we ‘als dan’-vragen. En we zijn al in 2008 begonnen met de beschikbare vaccins, waarvan pas na vijf tot zes maanden de eerste resultaten te zien zijn.

Voor mij staat vast dat aborterende dieren de belangrijkste besmettingsbron zijn. Niet melk of mest. Door enten zijn de aantallen dieren die uitscheiden spectaculair gedaald en daardoor ook de omgevingsbesmetting en de humane besmettingen.”

Politiek was er wel veel emotie.

“Dat ga je krijgen bij dit soort zaken.”

Politici zijn wel de beslissers.

“Zo moet het ook. Wij hebben zo rationeel mogelijk input geleverd. Maar ja, als je in 2009 ruim 2.300 nieuwe humane patiënten hebt, is dat moeilijk te verteren. Ik zal nooit vergeten welk beeld Tweede Kamerlid Harm Evert Waalkens ocriep, toen hij zei: als ergens rare ziektes bij mensen worden geconstateerd en midden in dat gebied staat een chemische fabriek die mogelijk de oorzaak is, dan vinden we het allemaal heel normaal als we die stilleggen. Ook als het bewijs niet rond is.”

>>

Dr. Piet Vellema: "Voor mij staat vast dat aborterende dieren de belangrijkste besmettingsbron zijn."

Wilt u daarmee zeggen dat het achteraf beter was geweest al die geiten- en schapenbedrijven stil te leggen?

"Achteraf was het beter geweest om in 2009 op niet-gevaccineerde bedrijven met abortusproblemen de resterende drachtige dieren weg te halen. Het ruimen zoals dat vanaf eind 2009 is gegaan, was niet nodig. Maar dat is kennis achteraf. De ministers worstelden met de feiten en er was grote politieke pressie dat het in 2010 niet nog eens zo mocht gebeuren. Ik kan me wel voorstellen dat emotie dan een rol gaat spelen."

Vindt u dat de aanpak van Q-koorts de afgelopen drie jaar goed is geweest?

"Ja, dat denk ik. Achteraf hadden we wel sneller en completer willen vaccineren, maar er was onvoldoende vaccin. Ook was er tot 2009 geen test om besmette bedrijven van niet-besmette bedrijven te onderscheiden. De tankmelktest werd gebruikt om positieve bedrijven op te sporen, terwijl die test juist was bedoeld om negatieve bedrijven opnieuw niet-besmet te kunnen verklaren. Op basis van tankmelkonderzoek zijn bedrijven geruimd zonder bewijs dat die bedrijven een risico voor de mens vormden. Van de negentig positieve en geruimde bedrijven hadden misschien maar dertig abortusproblemen."

Dus twee derde van de bedrijven is onterecht geruimd?

"In zekere zin wel, ja."

Q-koorts is vooral een geitenziekte. Waarom dan toch maatregelen voor schapen?

"De ziektekiem komt bij veel diersoorten voor, maar problemen bij de mens zijn vooral gerelateerd aan geiten en schapen. In ons land is het een geitenprobleem, maar recent in Duitsland gaat het om schapen. Ik kan echt achter alle huidige maatregelen

'Twee derde van de positieve bedrijven is achteraf onterecht geruimd'

len staan. Bij een uitbraak verspreidt de bacterie zich wel tot tien kilometer van het bedrijf. Schapen kunnen haar oppikken en doorgeven. Eind 2010 is serieus overwogen een fokverbod op te leggen aan de bedrijven die niet geënt konden worden, omdat er te weinig vaccin was. Dat zou dan ook gelden voor alle schapenbedrijven met meer dan vijftig dieren en alle rondtrekkende kuddes. Door het verloop bij schapen en bij mensen in 2010 is er gewikt en gewogen en besloten dat fokverbod niet in te voeren."

Blijft de vaccinatie wel bestaan?

"Niks is tot in de eeuwigheid. Als je besmette schapen en geiten vaccineert, krijg je bij die dieren de infectie niet helemaal weg. Ze scheiden wel minder bacteriën uit, maar blijven besmettingsbronnen. Jonge dieren die tijdig worden gevaccineerd, voor ze voor de eerste keer drachtig worden, lijken goed beschermd. Je kunt dus pas overwegen met enten te stoppen als alle niet tijdig gevaccineerde dieren er niet meer zijn. Daarom denk ik dat het enten nog vijf tot tien jaar door moet blijven gaan. Dan zijn alle besmette dieren weg."

Waarom moeten schapen die naar shows en keuringen gaan, worden gevaccineerd?

"Wat is het verschil tussen een kinderboerderij en een evenement als de Dag van het Schaaap waar driehonderd schapen en duizenden bezoekers komen? Wat als na afloop blijkt dat mensen daar een besmetting hebben opgelopen? Dat moet je onder de huidige omstandigheden niet willen. Het Deskundigenberaad is pas eind mei. Twee keer enten met drie weken tussentijd en na de tweede enting bij voorkeur nog een wachttijd van twee weken is vijf weken. Dat red je niet als je wacht op het Deskundigenberaad, daarom zou ik nu gaan vaccineren."

Maar die verplichting staat nergens in de regelgeving.

"Dat weet ik echt niet."

Zal Q-koorts ooit verdwijnen?

"Q-koorts is er altijd geweest en zal er altijd blijven." <<